

Adabiyot, madaniyat yashasa — millat yashaydi

О‘zbekiston adabiyoti va san’ati

1956-yil 4-yanvardan chiqsa boshlagan

ADABIY-BADIY, MA’NAVIY-MA’RIFIY, IJTIMOIY GAZETA

2022-yil 19-oktabr / № 38 (4697)

МУРУНТОВ ТОМОНЛАРДА

Вилоят маркази Навоий шаҳридан Зарафшонгача икки юз ўн беш чақиримдан зиёд. Қизилқум саҳросида бунча йўлни босиб ўтиш осон эмас. Уфқу туташ қум барханлари, янтоқ, саксовул, қўенсуяк, кусук, коврак, юлғун сингари чўл буталари аввалига қизиқ кўринади. Айрим чўл ўсимликлари турли конлар борлигидан далолат беришини эслаб, ўзингизча ҳаваскор геолог сингари тахминий тадқиқотлар ўтказиб кўрасиз. Ҳақиқатан, айрим ўсимликлар унган тупроқ остида қазилма бойликлар бўлиши амалда исботланган. Бу заминдаги саксовуллар орасида бўри, тулки, кийик, қўён, тошбақа, калтакесак, оқ илон каби жонзоротлар макон тутган. Ҳамроҳингиздан Қизилқумнинг ҳайвонот ва наботот оламини сўраб билиб бўлгач, атрофдаги бир хил манзарадан зеришиш бошланади. Чунки чўл ҳайвонлари йўл-йўлакай дуч келмайди. Табият ўз жонзоротларни асрар, рангларини атроф-муҳитга мослаштирганки, ҳатто учраганда ҳам уларни кўз илғамайди.

Қизилқумни иккига бўлиб ўтган узок йўл бизга зерикарли туюлмади, қип-қизил саҳро эмас, аксинча, уммон тубида сузив борардик. Ҳамроҳимиз – Қизилқум тархи билдишони, бироз мубоблағ бўлса-да айтиш лозимки, қомусий билим эгаси, "Сармишсой" давлат музей-кўриқонаси директори Рамазон ака Эгамонинг айтишича, бундан миллион йиллар муқаддам бир чети Айдаркўлдан бошланни бир чети

Орол денгизига туташган ботикиклида Тетис уммони чайқалиб турган ва унинг тубида, яъни биз кетаётган шу йўл атрофлари ҳам турли-туман сув ҳайвонлари ва ўсимликлари бой бўлган.

– Бунга истаганча далил келтириш мумкин, – дея фикрими тасдиқлади Рамазон ака. – Вилоят марказидан юзлаб ҷақирим наридаги Тошўрмон қолдиқлари ёки масалан, Мурунтов яқинида, кейинги йилларда

иш бошлаган Қизилқум Фосфорит мажмуасини олинг. Кум барханлари остидан чиқкан кўплаб археологик топилмалар ҳам далил бўлиши мумкин. Қадимда, бундан миллион йиллар муқаддам кўриб битган Тетис уммонининг суви камайланган сари бир жойга йиғилиб қолган сув ҳайвонларининг суклари ҳозир Фосфорит мажмуасига ҳом-аше вазифасини ўтаяти. Бу ерда акула тишлари, динозавр суклари, неча турли балиқларнинг қолдиқларини учратиш мумкин. Суяк чиримайди. Менга колса, Фосфорит мажмуаси ўнинга Тошўрмонга ухшаш очик осмон остида музей очар эдим.

У соатлик йўлни қандай босиб ўтганимизни сезмадик. Рамазон ака бизга сўзлаб берган Қизилқум сирлари чиндан ҳам ҳайратланарли, уларнинг тафсилотини баён этишига ҷалғисак, асосий мақсадимиз – Зарафшон шаҳрининг таърифини келтириш оргта суриниши мумкин.

Барчамиз болалиқдан афсона ва эртаклар тинглаб улғиғанимиз. Айрим эртак қаҳрамонлари кўпинча "одам юрса оғёй, куш учса қаноти қудайдиган" поёнсиз чўлнинг қоқ ўтасида гуллаб-яшнаган Боги Эрамга бориб қолади. Бу юртда одатда олижаноб, барча орзу-ниятлари ушалган баҳтиёри инсонлар яшайди. Дунё кезаркансан, болалик эртаклари ҳақиқатга айланаб боради. Ҳалқ ўзи яратган, минг йиллар синовидан ўтган эртакларнинг чинлигига ишонади, акс ҳолда улар аллакачон унтутилиб кетарди. Қолаверса, ҳалқ ўша эртакдагидек Эрам боғларини бунёд этишига уринади.

Зарафшон шаҳрининг атрофи чўл, унга Навбаҳор сингари энг яқин шаҳарчаларни ҳам вилоят маркази остоносида жойлашган, деб айтиш мумкин. Шимол томонга – Нукус қაъласига бориш учун салкам беш юз, Бухорогача икки юз саксон ҷақирим йўл босилади. Бир сўз билан айтганда, Зарафшонни эртакдаги яшил шаҳар деб таърифини келтириш мумкин. Шаҳар ахлининг орzu-умидлари ушалиши, рисоладагидек яшаб, меҳнат килиши учун яратилган шароитлар ҳам бу таърифга ярашади.

Тошкент ҳақидаги тушунчаларимизга уйғун бўлган "Тошкент – нон шаҳри", "Тошкент – дўстлик ва тинчлик шаҳри" каби йиллар давомида шаклланган таърифларга ҳозирги кунга келиб "Тошкент – маданият шаҳри", "Тошкент – бизнес шаҳри", "Тошкент – зиёлилар ва тадбиркорлар шаҳри" каби ҳам расмий, ҳам халқона ибораларни бемалол кўшиб айтса бўлади.

ТОШКЕНТ – ЗИЁЛИЛАР ВА ТАДБИРКОРЛАР ШАҲРИ

Кузатувларим натижаси ўлароқ, мен Тошкентни тўла ишонч билан зиёлилар шаҳри деб айти оламан. Бунга етарли-ча асосларим бор.

Тошкент ўз бағридан нафақат маҳаллий алломаларимизга, балки ҳалқаро миқёсдаги, ҳамдўстлик мамлакатларнинг фан, санъати соҳасида машҳур инсонларига ҳам жой берган. Жумладан, Сергей Есенин, Анна Ахматова, Самуэл Маршак каби танлики ижодкорлар Тошкентни "Она шаҳрим" дейишлари ва бу ерда уларнинг ўй-музейлари борлигининг ўзиёб гурур ва фарҳ туйғуларни ўтогоғади.

Тошкентни зиё таратётган шаҳар, дейишимишининг яна бир жиҳати, обрўли пойтахтимизда ҳалқаро олийгоҳларнинг филиаллари бор ва ёшларимиз бу даргоҳларда билим ва тажриба ортираётгани, қашғиётлар, элга фойдаси теккулк лойиҳалар, илмий парвозлар, янгиликлар қилаётганидир.

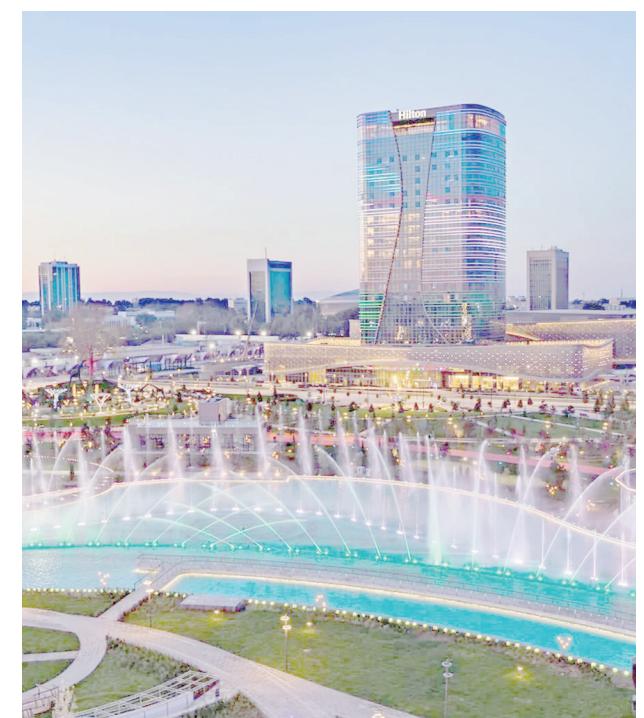
Киномизда, театрларимиздаги ўзғарышларни мен бир неча спектаклар ва китоблар мұаллифи виа бир режиссёр сиғатида эътироф этаманки, ҳар бир зиёли буни ўзининг бурчи деб ҳисобласа, ажабмас.

"Ўзбекконо" миллӣ агентлиги қўйта ташкил қилиниб, "Ўзбекистон кинематография агентлиги" деб атальди. Ҳалқаро Тошкент кинофестивали қўйта ташкиллаштирилди. Ўзбек киносиning ёрқин қелажагини таъминлайдиган мухим омиллардан яна бири, бу соҳа мутахассисларни тайёрлашди. Авваллари кино устозларимиз Москвага "Бутунрussia давлат кинематография институти" (ВГИК)да ўқиб, билим ва тажрибасини ошириб қўйтарди. Бугунги кунга келиб, дунё стандартлари асосида дарс ўтиладиган ушбу олийгоҳнинг ҳам Тошкентда филиали очиди. Қелажакда ушбу даргоҳ битирувчилари ҳалқаро майдонда ўзбек кино санъатининг кўкини кўттарса, ажабмас.

Президентимиз ташаббуси билан "Буон ипак йўли дурданлари" ҳалқаро Тошкент фестивалининг қўйта тиклангани, кино оламида яна бир янгилик бўлди. Кинофестивали доирасида эстониялик режиссёр виа оператор билан қисқа метражли фильмни суратга олиши киришилди. Беш кун ичиди фильм олиш сирини ёгаллаб, олис эстониялик янги дўстларим билан тажриба алмашдим. Танлов якунида кўрилган 25 та тарихий, ҳужжатли, бадий фильмлар премьерасида бошқалардан кам бўлмаган ижод маҳсулимизни кўриз кўзим кунвади.

Тошкент шаҳри 2022 йилга келига Ослинг асосий савдо ва бизнес марказларидан бирга айланиси ўтади. Чунки чет эллик инвесторлар ҳам ташириф буюришига куляй шароитлар, одамлар ҳаракатланишига куляй инфратаузилмалар шакллантириди.

Шу пайтагча телеминора, метро каби инфраструктуралар шаҳарга кўрк багишилган бўлса, энди улар қаторида кўп қаватли уйлар, меҳмонхоналар, ишбўйлармонлик марказларидан иборат "Тошкент-сити" ҳам борлигини қайд этиш лозим. Гулга

тўла гўзл хиёбонлар, кўйловчи фаворолар халқимиз ва пойтахт меҳмонларига завъ бағишишамоқда.

Пойтахт ва унга ёндош минтақаларни замонавий талаблар асосида ривожлантириш масаласи доимо Президентимиз зиётибида. Масалан, давлатимиз раҳбари 17 октябрь куни куришилди. Улардан биринчиси Олимпия шаҳрчаси ҳақида бўлди. Бу маъмуна 2025 йилда ёшлар ўртасидаги Осиё ўйинларини ўтказишига мўлжалланган. Шунга мувофиқ, ҳалқаро спорт федерациялари талабларига жавоб берадиган олимпия стадиони, ёлик ва очик мажмуалар, сув спорти ва ёзиқ ёзиш ҳавзалари, машҳулот жойлари курилиши лойиҳалаштирилган.

18 октябрь куни Президентимиз "Тошкентбошплан" лойиҳа-изланиши институтига ташриф буюорди. Пойтахтнинг боз режаси, Ўзбекистон амалий санъат ва хунармандчилик тархи давлат музейини реконструкция қилиш ҳамда Сурхондарё вилояти Денов тумани марказининг архитектура киёфасини замонавийлаштириш лойиҳаларни билан танишиди. Малумотларга кўра, Тошкентнинг шарқий қисмиди. Чирчик ва Корасув дарёлари оралигида "Янги Тошкент" шаҳри барпо этилади. У 500 минг аҳолига мўлжалланган бўлади.

Юқоридаги кузатув қайдларимизни мухатасар қилиб, ҳеч иккиманд Тошкентни зиёлилар ва тадбиркорлар шаҳри, десак арзиди.

Ўзбектош ТЎРАХОНЛИ, драматург, режиссёр

2

ТИЛ ВА ЭТНИК ЖАРАЁН

Беруний "Қадимги ҳалқлардан қолган ёдгорликлар" асарида ёзишича, тилларнинг турлича бўлишига сабаб одамларнинг гурухларга ажralиб кетishi, бир-бираидан узоқ туриши, уларнинг ҳар бирида турли ҳоҳишлиарни ифодалаш учун зарур бўлган сўзларга эътиёж туғилишидир. Узоқ замонлар ўтиши билан ўша сўз ва иборалар кўпайиб ёдда сақланган ва тақрорланиш натижасида таркиб топиб, тартиби тушган.

Берунийнинг бу кузатувлари ҳамда қарашлари нафақат тилларнинг пайдо бўлишини, балки этносларнинг пайдо бўлишига сабаб оид қарашларини ҳам англатади. Зотан, этнос бўлмаса, тил ҳам бўлмайди. Инсониятнинг гурухларга бўлинниб кетishi натижасида географик чегараларнинг ва ҳалкларнинг кўпайishi, табиийи, дунё тарixida бир қатор давлатларнинг ва тилларнинг келиб чиқishi сабаб бўлди. Мусонинг "Ибтидо" китоби келтирилган Бобил минораси ҳақигидаги асонада айнан тилларнинг Ер юзида пайдо бўлишига оид Худонинг режаси баён қилинган. Бундай қонуннинг дунё тилларнинг ҳаммасига тегишилди. Жумладан, биз, ўзбек этносига таалуқли хунарларнинг этнос сифатида дунё бўйлаб тарқалгани ва айни пайтда улар тилларнинг Шимолий Мўғулistonдан тортиб Европага қадар ёйилгани ҳақидаги қарашлар тилнинг ривожи этноснинг ёйилишига чамбарчас боғлик эканни кўрсатди.

Айрим тарих китобларидаги воқеалар баёнида тилларнинг пайдо бўлиши ёки уларнинг ижтимоий мазмуни гайритабиий ҳодисалар каби баён қилинади. Юқоридаги Бобил минораси курилишига боғлик равишда одамларнинг ҳар томонга тарқалиб кетishi натижасида турли тиллар пайдо бўлгани воқеасига ҳамоҳанглик бизнинг тарихий асарларимиздан ҳам

ўрин оғлан. Жумладан, Мирзо Улуғбекнинг "Тўрт улус тарихи" асарида ёзишича, Нухнинг ҳар учала ўғли миллиатнинг дастлаби даврида бир неча йил Бобил шаҳрида бирга умргузаронлик килганлар. Ҳар бир ўйидан ҳар тарафда шўъбалар ва тоифалар хосил бўлади. Улар билан оқизроқлари ўтасида ихтилофлаар келиб чиқади. Оқибатда Ҳазрати Ҳак субҳона кечаларнинг бирида ҳар шўъба учун каромат қилди. Тонг отганда уйқудан тургунларидан ҳар шўъба бир-биралиниң тил улутларидан қутулган эдилар. Мирзо Улуғбекнинг бу ривоятидан маълум бўладики. Мустақил тилларга эга бўлган қабилалар бир-биралига душманлик ҳаракатидан тутуладилар. Савол тиллариди: душманлини вазиятининг пайдо бўлишига тил сабаби? Мирзо Улуғбек ёзғанидай, шўъбалар, яъни уруплар ўтасидаги ихтилофларнинг улар ўтасида ҳукм сурғанига тилнинг ягоналиги сабабчи бўлгани англшилиб турибди. Зотан, қабилалар бир-биралини яхши тушунишлари учун тилнинг ягоналиги мухим аҳамият касб этади. Бундай ҳодисада тилнинг лексик қатлами алоҳида фаолият кўрсатади. Шу ўринда милодан олдинги биринчи ва милоид биринчи асрда яшаган юнон шоюри Горацийнинг бир гапини эслаб ўтиш ўринли. У тилларнинг тарқалиши ва номланиши ҳамда сўзларнинг давр ўтган сари алмашиниб турши тўғрисида шундай деган:

Ота-бобларимиз тилга ном бердилар, доим бунга йўл қўйдилар.
Бизга ҳам имкон бердилар, ҳар доим йўл қўйилади.
Янги сўзни тилга олиб киришга замонавий тамғалар илинглати.
Гўё ҳар йил шоҳлардаги япроқ тўқилар, худди шу сингари.
Аввалги йилдаги япроқ тўқилар, худди шу сингари.
Тилдаги сўзларни ҳам аввалгиси эскириб йўқ бўлади.
Янгилари пайдо бўлиб, гуллаб камол топади.

2

21 октябрь — Ўзбек тили байрами куни

Турсун АЛИ

САМАРҚАНД

Поезд борар оппок ҳавони ёриб,
Фидирларидан чакнайди чакин.
Сукунатни кувар
Отек пишириб,
Манзил хаёл каби тобора якин.

Сирдарё айқириб қолар тўлфона,
Дараҳтлар чопади
Сочларни тўзғин.
Ясанган далаалар чопар шодлана,
Поезд булугдан ҳам борадир ўзғин.

Арик, сойлар қолар
Кўйга чулғаниб,
Тоғлар кўлін силқиб қолгайдир жимжит.
Поеzd Самарқанди юракка танғиб,
Манзилин кучади бамисли бургут.

Ажабо, Самарқанд бир лаҳзалик туш,
Регистон қаршиимда тўқар салобат.
Мен-чи,
Абадият қошида бир қуш,
Юрагимда илдиз ёяр Самарқанд.

ТОҒДА

Ёз. Ловуллар күёш юксакда,
Тоғ оғуси тарар тароват.
Ажаб ором кезар юракда,
Хатто роҳат олар ҳаловат.

Чотқол сари боксам, не ажаб,
Ўнгирларда оппок қор ўюм.
Суякларим биз зумда қақшаб,
Совук котди рух ва вужудим.

* * *

Ёз чилласи. Совуди ҳаво,
Энгил-боша кузги сарпо.
Атрофимда кезар бенаво
Ёз сарпойчан, сокин, бепарво.

Табиат ҳам ўхшар руҳимга,
Бир қарасам ёнди исисик.
Келолмайман гоҳо хушимга,
Осмон, ҳаво совийди кизик.

Инсон ҳамда табиат ажаб
Шу қадар бўлмаса уйқаш.
Табиатга одамзод нажиб,
Инсон-ча, табиат яккаш...

ХУМО ҚУШИ

Дарё сокин оқмаган каби,
Нотинч эрур дунё ҳамиша.
Одамзоднинг ногоҳ асаби
Синар экан – бамисли шиша.

Ватанининг буржига бир зум,
Тун ва кундуз тўқишида ўё.
Ўз кўнглигимга тиладим тўзим,
Дил кўзига сачраса сиёҳ.

Она замин қалқиди бир дам,
Қай бир жойда шамолу бўрон.
Хира тортган кўзларда шабнам,
Залолатга йўл тутди нодон...

Замона тинч турмас мұқаррар,
Кайлардадур итлар галаси.
Бўри, шоқол юракни ўтар,
Гоҳи тунлар, саҳар палласи.

Не бахт, парвоз қилур Ҳумо қуш,
Қанотидан нурланур борлиқ.
Инсон, жонзод йигадур эс-хуш,
Бир сокинлик топтагай ҳалойик...

Дарё сокин оқмаган янглиғ,
Нотинч эрур дунё ҳамиша.
Ҳумо қуши қаноти кутлуг,
Йортни кучсин асрлар оша!

* * *

Касбий сохилида дарбадар аёл,
Паришон хаёллар оғушида у.
Сочларин тўзғитган денгиз ва шамол,
Кўзимга суврати чўқадир мангур.

Атрофга қарайди узуқ ва юлук,
Ўзга эллар аро фариб, бенаво.
Бошида паноҳисиз изиллар совуқ,
Денгиздек тўлқинли дунё бепарво.

Юрт соғинчи балки ўтар юрагин,
Болаларин мавъюс товуши келар.
Балки ёр нағасин кўмсайди эзгин,
Тўрт тарафдан турфа шамоллар елар.

Каспий сохилида дарбадар аёл,
Чигилган хаёллар оғушида у.
Ватан эса йирок, у ҳорғин, беҳол.
Кўксини кемираш адашган туйғу.

Каспий сохилида дарбадар аёл...

У

Умр араваси ўтмоқда секин,
Гўё сукунатзор оралаб жимжит.
У тўзон-шамолдан юз буар ҳутиҳ,
Юрагин тубига чўқади сукут.

Оёқ ялаган ит каби изғирин
Унинг юз-кўзларин ялар беармон.
Қиши эса, ингадек санчир тигларин,
Вуҷудида тўниб сирқирайди қон.

У хазонлар янглиғ беланар лойга,
Босиб ўтар турфа ожиз қадамлар.
У кўлларин чўзгай илоҳий ойга,
Қарс синдиради руҳин ачиқ аламлар.

Бир кечада тўрт ёққа қаради жимжит,
Хатто бир сўз демай юмди кўзларин.
Уни олиб кетди бешафқат сукут,
Дил тубида қолди тогдек сўзлари...

Муҳаммад ИСМОИЛ

ОНА ТИЛИМ –
ИФТИХОРИМ

Она тилим, сен фахру ифтихоримсан.
Сен – миллат юрагисан, номус, оримсан.
Сен борсанги, яшайди ўзбек деган эл.
Минг йиллик байробим, барқароримсан.
Боболардан мерос қолган таҳтим, давлатим.
Она тилим, Худо берган бахтим, шавкатим!

Алломалар сенда битмиш ашъору сулук.
Сен Бобурнинг севгилиси, жонисан суюк.
Амир Темур, Бухорийлар сўзлаб ўтган тил,
Сенда сўзлаб не-не зотлар бўлдилар буюк!
Она тилим сен подшоҳлар, бўюклар тили,
Сўз мулкининг сultonлари, суюклар тили!

Минг-минг гўдак сенда сўзлаб чиқармоқда тил.
Улуғ миллат сенда сўзлаб яшнади минг йил.
Миллионларга бешик бўлдинг, мингларга қанот.
Бутун дунё ривожига кўйдиган тамоили.
Жаҳон илмим гуркитраган шонли доҳийсан,
Яна минг йил энг олдинда борар, бокийсан!

Она тилим, Худо берган, нолам, бўзимсан,
Қошу кўзим, нурли юзим, жоним ўзингсан.
Юз бўлмаса, жон бўлмаса яшармидим мен,
Миллатмининг юзу кўзи, ўзи ўзингсан.
Миллатмининг юрагига кўйилган жонсан,
Она тилим, иймон каби кутлуп эхсонсан!

Сен борсанки, бизнинг миллат яшайди абад,
Бир тану жон, қудратли куч, соҳиби даъват.

ИЗХОР

Бугун буюк минбарларда янграмоқдасан,
Доим янгра, замин бўйлаб, беҳад, бесарҳад!
Она тилим, менинг мангу яловдоримсан,
Ифтихорим, шон-шавкатим, барқароримсан!

СОНЕТ

Жўлмайганинг ишқими, киноя,
Мехрим ё нафрмати, шафқат.
Гўзалдирсан сен бенихоя,
Термулганча йилгайман фақат.

Мўжизадир товуш, нигоҳинг,
Мўжизадир юрганинг ерда.
Оламларга сиғмас чиройнинг,
Ёзсан дейман юз мингта шеърда.

Оҳ ҳанчалар хушрўйсан, бекам,
Сенинг хуснинг илоҳий, кўкдан.
Сени иўқдан яратган Эғам,
Ўзи қанча чиройли экан?

Сени шундай мукаммал, аъло,
Яратганга минг-минг тасанно!

ИСТАК

Үрик гуллаганда ёғаётir қор.
Тўрт тараф бирпасда оқка бурканди.
Эндиғина кириб келганди бахор,
Куртаклар энди юз очиб турганди.

Кечагина нурга тўлганди осмон.
Кўклидан энтикан эди юраклар.
Бугун қор остида қўлимқода исен,
Совук қишида кучга тўлган куртаклар.

О. Ҳаёт! Бунчалар чиройли айём,
Ё. Ҳудо! Бунчалар тотли яшамок.
Айниска, умринга келганида шом,
Сочингга қор қаби тушганида оқ.

Кексалик муз каби босар елкани.
Юракни қоплади гоҳо ҳарватон.
Нурларга тўлдирмок бўлиб эртани,
Умр сўрагаймиз Оллоҳдан нолон.

Оллоҳ, навдаларни босса ҳамки қор.
Оллоҳ, соchlаримни қўлсанг ҳам оппоқ.

Оллоҳим, сен иста – қайтади баҳор,
Сен иста, яшарман юз йилдан кўпро...

ДЕНГИЗ БЎЙИДА

Денгиз гувлар, хайбатли, кўркам
Кўз узмайман, қараబ тўймайман.
У қанчалар гўзлаб бўлса ҳам,
Сенга зорман, сени кўмсайдан.

Қирғоқларга урилар тўлқин.
Менинг кўксим гўёки қирғоқ.
Кўкрагимга урилар жўшиқин,
Шиддат билан соғинч ва фироқ.

Отиламан чексиз дengизга. Сузиб
Чексиз фалаённи олурмак енга.
Чекланган дунёда эс ҳушдан озиб,
Юрагимни бериб қўйдим-ку сенга.

Орзулар чексиздир, ҳаваслар чексиз,
Кўзларимда ўшу, бўйсумда фарёд.
Сузсам, шавкат қилар менга бу дengиз.
Аммо сени кучсам, кечирмас ҳаёт.

Бари барин ташлаб кетаман бугун,
Ошаман уммому, тогу, дарёдан.
Балки мен заррман бу дунё учун,
Аммо сени учун бутун дунёсан.

ФУРСАТ

Бугун сен шоҳсан-у, мен гадодирман.
Сен яшнаб борарсан, мен адодирман.
Аммо билиб қўйигин, Худо айтган кун,
Сендан баландроқда мен пайдодирман.

ТААЖЖУБ

На илм, на бойлик ва на амалга
Хеч енгилмаганман, берилмаганман.
Мен сизни кўрдим-у, севган маҳалдан
Сизга берилганман, сеҳрланганман.

СЕН САМОНИНГ
КИЗИСАН

* * *

Шайдо кўзларингдан қўйилар шафак,
Не ажаб, руҳинга бўйсумаса тан.
Сен асли заминнинг либосин кийган
Самонинг қизисан (эрк сенга ватан).

Елкандо бир қанот мудраб борадир,
Ўйғот, семурларинг чигилини ёз.
Энди сенга доҳил мана бу осмон

Ва ҳар тун тушларинг тўлғотган парвозд.
Аммо суз демоқка шошима, анисим,
Беранг қалом тутса руҳис оломон.

Барча сирларингни сукунгина соч,
То излар экансан – бир сўз жоладор.
Чекин, у манзиллар туғилган есир,
Худо паноҳига элтаса ҳеч бири.

Каршинга дуодек бир йўл туриди:
Сен факат Ҳуки!

Ўки, (асли шудир сен кутган қисмат)
Ўки, ўнгларингдан кувилсан шомлар.
Худо бошлаган манзиллар асло
Алдамайдилар.

Бунда ахтарсанг ҳам товонларингга
Тиканлар ўрнига шабнам ботадир.

Сен учун оҳори тўкилмаган сўз –
Чиганок қўксидан сақлаб ётадир.
Фақат топсанг, бас!

* * *

1

Сени қоим тундан изладим,
Тонглардан изладим – нур отган.

Кўйилардан изладим – ушшоқий,
Манглайн саволлар нуратган.

Изладим, қудусий сирларинг
Тугуни ечилди, ё сирим!

Лек сенинг дарагинг бедарак,
Қайларда юрибсан яширин.

Тоғларнинг бархидан ўтиб ҳам
Топганим тодғайнан ҳавотир.

Сенгача билолмам, ё кимим,
Ё кафас тўсқинлик қилодир...

Насимлар ракс эта, ёдингни
Хазиндеқ таратар мутрибо.

Бир осор атадим бор бўлсанг,
Анқонинг кўзидан ўқиб ол!

* * *

2

Само қорҳат йўллар, ишқидан
Мактубда оқиқ гуллаган.

Сўнг уятдан заминнинг юзи
Альонланган айни паллада

Эслайсанми, эгма қош кўпrik
Ва илк кўзларингнинг ёлқини...

Сўнг изнли тасодифларнинг
Қўлларидан тутдик, яқиним.

Энг мунавар ўйлар кезинан
Нигоҳингдан кўйилган мисол

ЭХТИРОМ

**Ажаб одати бор умр дарёсин
Дастлаб суст оқади,**
сокин, зўр-базур.

**Энди тушунгандан ҳаёт маъносин
Унинг шиддат билан оқишини кўр.**

**Чамандек очилиб-сочилиган эди,
Ёшликнинг нофармон гуллари кечга.
Куритиб кўйибман, ох, билсан энди
Умр дарёсини мен ича-ича...**

Ушбу мисралар Ўзбекистон Республикаси фан арбоби, Беруний номидаги Давлат мукофоти лауреати, «Эл-юргу хурмати» ордени соҳиби, академик Наим Каримов қаламига мансуб.

Умр – дарё. Академик ўзи таъкидлаганидек, «дастлаб суст оқади», кейин

ҳаётини ўрганиши максад қилган Наим Каримов дастлаб Ҳамза, Ойбек, Фафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Миртеприянинг кўп жилди академик нашрларини тайёрлаш ва нашр этишда иштирок этди.

Ўтган асрнинг сўнги чорагида сўз санъати майдонига кириб келган адабиётшунослиарининг катта бир армони бор эди. Улар ўтган асрнинг 30-50 йилларида қатагонга учраган ёзувчи-шияларининг ижодини ўрганиб, ҳалқа мъалум қилини хоҳлашарди. Наим Каримов ҳали уларнинг номини тилга олиш, асарларини шарҳлаш мумкин бўлмаган бир даврда улкан жасорат кўрсатса бошлади ва истиқол кўйичиси Чўлпон ҳақида мъафиий роман ёзди.

Олим мустақилликнинг дастлабки йилларида ташкил этилган «Маъриғатпарварлар» жамиятига, кейинчалик «Шаҳидлар хотираси» хайрия жамиятига раислик

одам рўйхати берилган бўлса, Тошкент ундан ҳам кўпроғини шакллантиради. Мусобакада ўтган бўлум раҳбарларига катта пул мукофоти ёки орден, медаллар берилган. Мана, аждодларимиз қандай кўргуликларни бошдан кечиргандар! Бундай рўйхатга тушганлар, шубҳасиз, камиди ўй ингла камалган ёки отувга ҳукм килинган. Уларни ўрганиш, ўқишнинг ўзи бир азоб.

Академик Наим Каримовни асосан адабиётшунос олим сифатида биламиш. Гўзал шеърлар, ҳикоялар, ҳатто бир драматик асар муаллифи эканидан эса, кўччиликнинг хабари бўлмаса керак. Олимнинг яна бир ижодий сири борки, бу – ўтган асрнинг 50-60 йилларида чизган суратлари. Нафислик, аниллик ва портрет жанри етакчилик қўйган тасвирий санъат намуналарида Наим Каримовнинг жаҳон адабиёт намояндalariga меҳри ўзгача экани кўринади. Унинг мўйқаламига мансуб Робинданат Тагор, Жанни Родари, Лолита Торрес ҳамда «Аполлоннинг боши», «Балерина» каби суратлар фикримизнинг янқол далилларидар.

Муборак ҳадисларда «Олимлар анబиёларнинг меросхўрларидирлар» дейилган. Улар юксак салоҳияти, шу билан бирга камтарилини боис авлодларга ибраттир. Улардаги босиқлик, закийлик ва самимийлик улуғворликни оширади.

Наим Каримов ҳаётини мъафиат ўйли, баҳт формуласини эса «жамиятга манфаатли бўлиш» деб билган ҳазрати инсон. Унинг ҳаёт ўйли, илмий фаoliyatiга кўпчилик ҳавас қиласди. Тинимиз излашишлар, синовлии йиллар, архивнинг зах босган биноларида ўтган кунлар заҳмати олимнинг соchlariга нуронийлик нурини ёйган. Муборак 90 ёш билан тўқнашиб турган олим бугун яна бир орзуси – Абдурауф Фитрат ҳақида катта мъафиий асар яратиш устида ишламоқда. Устозга сихат-саломатлик, кўнгил хотиржамлиги тилаб, сўзимизни академикнинг ҳаёт мазмuni, инсоннинг умбробоий туйгулари акс этган ўзининг ушбу шеъри билан мухтасар этамиш.

**- Мехр, қайдан келасан,
Шалоладат югуриб.**

**- Волида сийнасидан
Томчи-томчи йигилиб.**

**- Каҳр, қайдан келасан,
Оч бўридай ўкириб?**

- Жаҳолат чашмасидан

Томчи-томчи йигилиб.

**- Сен келасан қаёқдан,
Кўёшдан нур сочиб, Ишқ?**

- Пок нигоҳ ва ҳаёдан

Учаман бўлиб қўшиқ.

**- Сен-чи, Қўшиқ, сен қайдан
Келасан ёзиб қанот?**

- Мен Ишқ аталимиш бахтдан

Излайман оби ҳаёт.

Холиёр САФАРОВ

килди. 2000 йил бошларida унга Давлат ҳавфисизлик хизмати архивларидан фойдаланиш ҳуқуки берилди.

– Шунда мен Усмон Носир тўғрисида қандай материал бўлса, ҳаммасини бир кунда ёзиб олдим. Жуда даҳшатли матнлар... Ўйладимки, эртагу бу эзик очилмайди! – дейди академик изтироб билан. – Аммо эртаси куни келсан, очик

екан. Шундан кейин Чўлпон ва бошқа қатагон қурбонлари ҳақидаги мъалумотларни кўйла киритдим. Улар бирин-кетин қозогза тушシリлиб, мақолалар, мъафиий асарлар шаклида ўқувчиликарни кўлига берилди.

Шаҳидларнинг аянчи қисматини ўз қисмати, улар чеккан тубсиз изтиробларни ўз изтироби деб билган Наим Каримов 1937 йилги қатагон сиёсати ҳақида сўзлар экан, ўша давр ноҳакликларидан титраб кетади.

– Қатагон бошланган йиллarda суд килинishi ёки отиб ўлдирилиши мумкин бўлган зиёлиларнинг рўйхати Сталин, Молотов, Кагонович, Ворошилов «тўртлиги» разбарлигига шакллантириб борилган. НКВДнинг розилиги билан автоном республикалар ўртасида ким кўп одамни қамоқа олиш мусобақаси бошланади, – дейди кўзларида ёш билан. – Барча республикада НКВДнинг сиёсий бўлимида ташқари, учинчи ва тўртинчи бўлимилари ҳам рўйхат шакллантириш билан шуғулланади. Масалан, Бухородан 100 нафар

курбонлари ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла Қодирӣ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла Қодирӣ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла Қодирӣ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла Қодирӣ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла Қодирӣ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла Қодирӣ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла ҚодирӢ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла ҚодирӢ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган шоир», «Курбон Беригин қисмати», «Муҳаммад Шариф Сўғизода» каби эллика яқин асарлар бу нинг ёрқин далилларидар.

Сўз – тилсим, сўз – кудрат, сўз – ўй. Бу мағтункор жараён умбробоҳшидадик ва қисматдошликни талаф этади. Ўзбек адабиёт тарихи ва атоқи намояндalarни

курбонларни ҳаётига оид мудхиҳи ҳужжатларни ўрганиб, асл ҳакиқатларни излади, топилмаларни қалб саҳифасига кўчириб, ҳалқа тақдим этиши юксак бурч деб билди. «Усмон Носир», «Усмон Носирнинг сўнги кунлари», «Чўлпон» мъафиий романлари, «Маҳмудхўжа Беҳбудий», «Абдулла ҚодирӢ замондошлари», «Ғафур Ғулом», «Ҳамид Олимжон», «Ойбек ва Зарифа», «Зўнфия», «Урушдан кейинги давр ўзбек совет адабиёти», «Хадид театри», «Истиқлони уйғотган

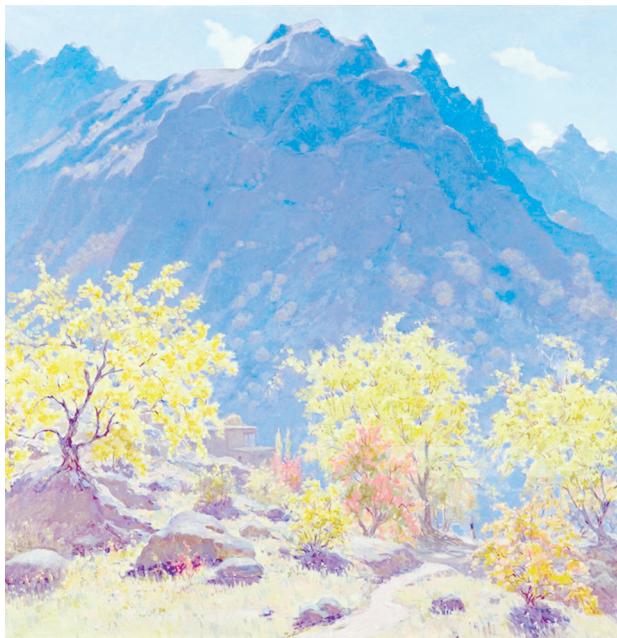
ГАЛЕРЕЯ:

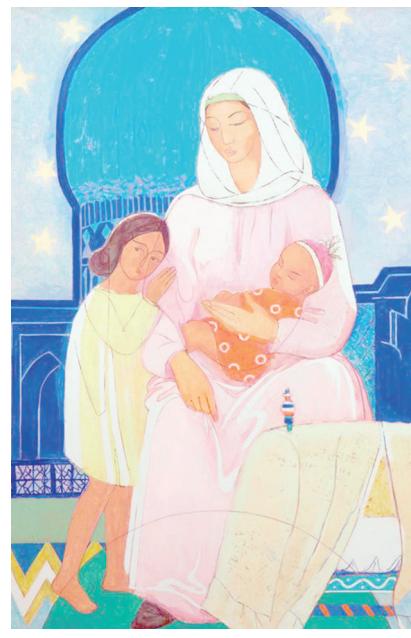
Шавкат Фафурев. 1945 йил омламалари (1988).

Сайдулла Абдуллаев. Сурхондарё маомлари (1987).

Николай Карабахан. Тоғда куз (1957).

Надежда Кашина. Самарқанд мадоннаси (1971).

ОНАМГА ХАТ

Тераман ўксиниб рақамни, ҳавода инграйди қўнғирокларим. Мендан қочаверади шанба, якунсиз хафта.

Шеърларим сен учун, севсам, Она, нега мендан буласан хафа?

Сен менга кўчдингү, мен шеърга кўчдим.

Орзунг баҳтиим кўрмок.

сен учун мен баҳта боришим керак!

Бироқ руҳсатингиз йўлларим чалкаш, юрмайман бошқа.

Онам, нега мендан буласан хафа?

Душанба, сешанба, чоршанба

Китоблар, мантқулар, илмлар,

Тўқилаверди пойимга.

Олиса ўқисиман боролмай,

уйимга!

Сен мендан ранжима.

Кечаси, эрталаб, тушда

иссим ишларингга кўчиб қолган

азалдан она нијати

қизни ҳаёт йўлига соглан.

Хар кимнинг умридан

ёш кетиб,

ўзидай ё ўзга бир

одам қолган.

Куз орзунингга етказди.

Ва мен йўқ уйга

киш келди, илтимос.

ўзинги асра.

Аслида,

олисмас Тошкент йўллари

факат менинг каламдан

бўшамас кўлларим!

Бизни сўйган Роббим,

факат у ҳақидир.

Шунинг учун шундай

ўзилган тақдир.

Сени хафга кўришга чидамам, ахир,

Бугун сени

соғиндинд жуда, Она!

***
Тушларимни сувга айтдим,
Сусиз қолди сунг арикли.
Сув бўйидан ёлғиз қайтдим –
Ишқиз қолди дўст-балиқлар.

Сен кучасан самоларни,
Мен... удумга қамалганман.
Ҳаёлимда ҳаёларни
Исминг билан жамлаганман!

Сенли манзил кўздан йирок
Етиб бормас дард, айтимлар.
Хотирила ҳамёнларда
Сендан қолган жўн қайтимлар.

Одамлар-чи, жуда баҳтисиз
Бошида баҳт қуши билан,
Севги деса, дунёларга
Мақтанаам тушиб билан.

Мен қаддимни тутиб олдим,
Саҳифамда шу сўнгига қайд:
Энди мени сен соғинсанг –
Тушингни бор, сувларга айт.

***
Яна куз,
яна ишқ,
яна туйгулар.

Ўша юз,
ўша иш,
ўша орзулар.

Дилда туз.
Дилдан ич.
Дилда оғулар.

Яна куз,
яна ишқ,
яна туйгулар

Кумуш ОДИНА,
Ўзбекистон Миллий
университети талабаси

ЖУМА КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ
Сотудва нархи эркин.

ISSN 2181-614X
9772181614000

Ўзбекистон рассомлари ижодидан намуналар

СўЗ СИНОАТИ

АЙРИМ ДОРИВОР ЎСИМЛИК ВА ДАРАХТЛАР НОМЛАРИ

Бизнинг қадим заминимизда ўсган ўсимликларнинг чиройли номлари бор. Бироқ бу номларни унуттиб, қорагатни смородина, хўжагатни малина, майчакни ромашка, қорабудойни гречка, зайнунни оливка, шумуртни облепиха, жаўдари рож, ахрики газон, шивитни укроп, чиннинглини гвоздика, атиргулни роза дейиш урф бўлди. Ҳеч бир гиёҳга шунчаки ном берилмаган. Ўсимликларнинг ташкини куриниши ва бошча кўллаб хусусиятларидан келиб чиқиб, қадим ажодларимиз берган бу номларни унтишга ҳаққимиз йўқ. Қолаверса, она ер неъматларни сири ҳам унинг номидан ифодаланган. Яна тўргайчўл, қасмалдок, мушуккуйрўқ, тулқиуруқ, савагич, қизилкиёй, чайр, ғумай, откўнок, сули, майдачўл, қунғирбosh, шураражриқ, ялтирош, рӯбак, бугдойик, қилтиқ, қиёй, якан, иткучала, ширач, олғи, равоч, чучмўя, қаратол, қатранги, торон, шўра, шовул, эబал, зўрча, эчкимиya, бўритикон, сувийгар, қарғатўёқ, илонпечак каби ажидатамалар бор. Бу номлар ўнгай, янглишиш эшиллади, ёзилади. Чечак ва ёғочларнинг қадим номларини сақлаб қолишимиз керак.

Кўйида Узбек тили байрами куни арафасида айrim дарахт ва ўсимликларнинг она тилимиздаги атамалари ва рус тилидаги отларини келтирдик:

андиз – девясил;
норанж, пуртакол – апельсин;
арпа – ямен;
арпабодиён – анис;
арслонкуйрўқ – пустырник;
бинафа – фиалка;
бодрезак – калина
бўзнон – бессмертник
бўймадонор – тисчилиятник
бўтакўз – василек;
газанди ёки қичитки – крапива;
гулхайри – алтей;
далачай – зверобой;
дастарбаш – пижма;
дўлана – боярышник;
жаг-жаг – пастушья сумка;
жумрут – крушина;
жук – липа;
зирк – барбарис;
зигир – пен;
зубтурум – подорожник;
игор – аир;
итгунафша – вероника;
ит тиканан ёки қорақиз – череда;
лимонут – мелиssa;
маккажўхори – кукуруза;
маржон дарахт – бузина;

мармарак ёки маврак – шалфей;
мойчечак – ромашка;
наврӯзгўл – первоцвет;
наъматак – шиповник;
откулоқ – щавель конский;
окқалдирмок – мать и мачеха;
равоҷ – ревень;
руян – марена;
сано – кассия;
саҷратка – цикорий;
сули – овес;
торон – горец;
тоғхамайл – тимьян;
тограйхон – душница;
четан – рабина;
эман – дуб;
ялпиз ёки хулва – мята;
ўрмон ертури – земляника;
кайн – береза;
қарғай – сосна;
қарқиз – репей;
қизимия – солодка;
қончўл – чистотел;
коразира – тмин;
кулупнай ёки ертути – клубника;
куйтикан – роголавник

Маъмура ЗОХИДОВА тайёрлади.

Одмигина кабинет. Бақалоқ, кўринишдан пиҳини ёрган корчалон, 25-26 ёшлардаги йигит катта бошликларга хос ҳаракат билан ҳали у телефонга ёпишади, ҳали микрофон билан кимгидир иш буюради. Шу пайт ёши ўтиқираб қолган, котмадан келган киши камтарона кириб келади.

– Мумкини, ука?

– Уф... отагинам, кичкина шахобча бўлса ҳам муҳри, штампи, бошлиғи бўлган идора бу. Мумкини, рухсат этсангиз, дегандай...

Майли, майли, ўтириш малими?

(Ўзича: «Оббо, роса гап сотадиганга ўхшайди-ку. Ишқилиб, тинчлик бўлсин-да»)

– Майли, майли, ўтиринг...Хўш, қаерлардан сўраймиз, отам?

– Мен...агар эсингизда бўлса, ||ХАЖВИЯ||

їёниги шахобчаси очилгандан бери ҳар куни нечта

домла йўқлаб келиб, имтиҳон топшириб, кечириасиз, имтиҳон олиб кетишиади... Худога шукур. Отанг фарзанди бўлма, одам фарзанди бўл экан. Ўзи дадам Америкага ўқиши юбормоқчи эдилар. Кўнмадим. Ўз юртингга нима етсинг. Шундай эмасми?

– Шундай. (Ўзича: «Хайрият, кўнмагансан, бўлмаса америкали профессор ҳам қабулинга турарми?») Майли, энди номига бўлса-да, бир-иккита савол

берсам. Номига-да.

– Жавоб беролармиканмиз, домла-

жон? Бу ёғи ёрдам киласиз-да?

– Йўқ, унчалик қийин эмас. Масалан:

«Боинг» тайёраси қанақа ёқилғи билан ҳаракат қиласиди? Тест бўйича варианлар:

бензин, керосин, тошкўмир, солярка, газ... Хўш-хўш? Балли, керосин. Биринчи

саволга баҳонгиз «аъло». Иккинчи са-

тиб, бирорта баҳо кўйсам дегандим...

– Йўғ-е, домлажон, овора бўпсиз-да.

Ўзим борардим-а. Майли, майли, бўёғи бизда кўймайди. Тоғ-тоғ билан кўришмайди, аммо...

Домла талабаси билан кўришади.

– Яшанг, отам. Йўғ-е, домлажон, хи-хи... Хўп қайси олийгоҳдан дедингиз?

– Иқтисод ва молия, экономфак.

(Тортмани титкилаб) – Хўш, бу «чет тиллар»ники, ҳам, бу «милиция мактаби»ники, э, мана топдим, иқтисод ва молияни.

– Ия, ҳали мен битта десам...

– Нималар деяпсиз, домлажон, шу

їёниги шахобчаси очилгандан бери ҳар куни нечта

домла йўқлаб келиб, имтиҳон топшириб, кечириасиз, имтиҳон олиб кетишиади... Худога шукур. Отанг фарзанди бўлма, одам фарзанди бўл экан. Ўзи дадам Америкага ўқиши юбормоқчи эдилар. Кўнмадим. Ўз юртингга нима етсинг. Шундай эмасми?

– Шундай. (Ўзича: «Беш бўлдими? Яшанг, домлажон. Энди бир пиёла чой, нима... Шундайми? (Микрофонга қараф: «Собир, домлани уйларига ташлаб кел?») Хўп бўлмаса, келиб туринг, домлажон.

Домла ташқарига чиқади.

– Бугунги имтиҳон ёмон бўлмади. Энди ошонадар трестининг эркотига боришим керак. Учинчи курсда ўқишиди. Ишқилиб, тайёрланган бўлсисин-да...

Замназар СОХИБНАЗАРОВ

ИМТИҲОН

ХАЖВИЯ

«УНУТМАС МЕНИ БОФИМ...»

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Бухоро вилояти Фиждуон тумани ҳо-кимлиги ҳамкорлигига туманда оташ-нафас шоир, таржимон ва драматург Усмон Носир таваллудининг 11